

Šestnáctiletý mladík byl rozhodnutím o vydání předběžného opatření umístěn do zařízení ústavní výchovy. Soudy tím porušily řadu jeho práv

10.11.2023 - Kamila Abbasi | Ústavní soud ČR

Ústavní stížnost podal stěžovatel ve věku blízkém zletilosti (jeho kolizní opatrovník). Rodiče nezletilého stěžovatele se dostavili na okresní soud a domáhali se vydání předběžného opatření, kterým by byl jejich syn umístěn do výchovného ústavu. Požadovali, aby soud vydal předběžné opatření a následně rozsudek ve věci samé, že se u nezletilého stěžovatele nařizuje ústavní výchova. Rodiče před soudem uvedli, že jejich nezletilý syn nepracuje, nechodí do žádné školy a nedostavuje se ani na úřad práce. Sdělili, že mají se synem potíže a chtějí, aby stěžovatel dokončil alespoň nějaké vzdělání. Okresní soud o návrhu na vydání předběžného opatření rozhodl tak, že mu vyhověl. Chlapci v té době bylo 16 let. Podle předběžného opatření okresní soud stěžovatele do skončení řízení o nařízení ústavní výchovy předal do výchovného ústavu. Podle názoru okresního soudu se chování stěžovatele nadále zhoršovalo a jeho vývoj byl zcela vážně ohrožen. Uvedl, že nezletilý dlouhodobě ignoruje veškeré své povinnosti, žije zahálčivým způsobem života a nevzdělává se. Dopouští se „závadového jednání“ a setkává se s nevhodnými lidmi, kteří ohrožují jeho vývoj. Stěžovatelovo odvolání posléze krajský soud odmítl. Stěžovatel nebyl po dobu trvání řízení o předběžném opatření vyslechnut, a to ani v řízení před okresním a ani následně před krajským soudem. Názor stěžovatele krajský soud zjišťoval prostřednictvím opatrovníka, přičemž se spokojil s jedinou větou opatrovníkova vyjádření: že nezletilý navrhl, aby bylo předběžné opatření zrušeno. Krajský soud následně odvolání odmítl, protože již bylo rozhodnuto rozsudkem ve věci samé.

Stěžovatel (jeho opatrovník) podal proti rozhodnutím ústavní stížnost. Namítal, že napadenými rozhodnutími byla porušena jeho základní práva.

Druhý senát Ústavního soudu (soudkyně zpravodajka Kateřina Ronovská) ústavní stížnosti stěžovatele vyhověl a zrušil usnesení krajského soudu ze dne 16. 5. 2023, č. j. 32 Co 104/2023-30. Tímto rozhodnutím, jakož i usnesením okresního soudu, č. j. 2 Nc 314/2023-5, soudy porušily nejen stěžovatelova participační práva (právo sdělit stanovisko v rámci soudního řízení a právo být vyslyšen, právo na projednání v jeho přítomnosti i právo na soudní ochranu), ale i právo na spravedlivý proces. Ústavní soud však zrušil pouze rozhodnutí krajského soudu, protože účinky předběžného opatření okresního soudu již zanikly vydáním rozhodnutí ve věci samé. O stěžovatelově výchově bylo totiž mezitím rozhodováno v dalším řízení.

Ústavní soud shledal v postupu soudů hned několik pochybení. V době rozhodování obecných soudů byl nezletilý věku blízkého zletilosti (měl 16 let). Okresní soud nicméně jeho názor v řízení nijak nezjišťoval a první kontakt s mladíkem měl až v době, kdy mu soudní vykonavatel doručoval rozhodnutí. Stěžovateli nebyl v řízení před okresním soudem, který rozhodoval o vydání předběžného opatření, ustanoven ani opatrovník, který by mu soudní řízení vysvětlil. Nařízení ústavní výchovy je přitom bezpochyby závažným zásah do jeho života. Tuto chybu nenapravit ani krajský soud, protože ani tento s chlapcem nejednal.

Pokud měly soudy za to, že si nezletilý nezvolil „správnou cestu životem“ a že existují důvodné pochybnosti o tom, zda je jeho normální vývoj narušen, bylo jejich povinností zjistit jeho názor na projednávanou věc. To znamená vyslechnout jej a vzít v úvahu jeho další představy o budoucnosti.

Z vyjádření stěžovatele totiž mohlo vyjít najevo, zda v jeho případě, kdy se jeho rodiče rozhodli vzdát se osobní péče o své dítě, existují jiné možné způsoby náhradní péče či zajištění bydlení. U nezletilých věku blízkého zletilosti přichází v úvahu jak vzdálenější rodina, tak i rodina blízkých přátel, partner či partnerka, pobyt na internátu a v krajním případě i pobyt v azylovém domě. Ústavní soud tak zdůraznil, že v řízení o předběžném opatření, jehož důsledkem má být umístění dítěte ve věku blízkém zletilosti do zařízení poskytujícího ústavní výchovu, mají soudy povinnost mladého člověka vyslechnout.

Připomněl dále, že podle občanského soudního řádu musejí soudy vždy prokázat, že je nařízení předběžného opatření naléhavé. To se v tomto případě nestalo. Z napadeného rozhodnutí neplyne, že by okresní soud předpoklady pro nařízení předběžného opatření jakkoliv prokazoval. Soud dokonce realizaci předběžného opatření (předání nezletilého do výchovného zařízení) přenechal na rodičích. Nezletilý tak nastoupil do ústavu až po pěti dnech od nařízení a doručení předběžného opatření.

Ústavní soud se rovněž vyjádřil k ústavní výchově, jako formě náhradní rodinné péče. Ta by měla být volena pouze v případech, kdy rodina není schopna péči zajistit a nelze najít jinou (méně invazivní) alternativu. Rozhodně ji nelze chápat jako „formu trestu“. Podle Ústavního soudu mají být nicméně tyto úvahy posouzeny ve věci samé (tedy v „konečném“ rozhodnutí o nařízení ústavní výchovy nezletilého), nikoli v rámci řízení o předběžném opatření.

<https://www.usoud.cz/aktualne/sestnactilety-mladik-byl-rozhodnutim-o-vydani-predbezneho-opatreni-umisten-do-zarizeni-ustavni-vychovy-soudy-tim-porusily-radu-jeho-prav>